

GEMERTS DIALECT

Toen ik me goed en wel weer in Gemert gevestigd had - na twaalf jaar "in de vrimde" - kreeg ik begin dit jaar bezoek van Peter van den Elsen, die Lau Geene, schaapherder ("skaeper") uit De Mortel geïnterviewd had. Ik kreeg van hem een cassettebandje met behalve de antwoorden van de Hr. Geene nog wat uitdrukkingen en woorden die hij (Peter v.d. Elsen) zelf had gehoord van zijn ouders. Hieronder dan een zo getrouw mogelijke weergave van dit tweede gedeelte. Het Gemerts van Peter van den Elsen is de boerenvariant met - naar ik aanneem - Esdonkse invloeden.

- (1) Een waarschuwing voor (jonge) mannen: pas op met de liefde, er kunnen kinderen van komen !

"As che de boks achter op 't liddiekant haangt, dan iz 't bekeeke."

- (2) Hij loopt mank op z'n Gemerts:

"Haj lûpt op 'nen tik"

"Haj gî mangk"

"Haj-s kreupel"

- (3) Dan was je erbij; dan hadden ze je te pakken:

"Dan hadde op de pòt chezaete èn rap"

- (4) Als men tijdens het kaartspel "klivvere aajtspûlde", zei men wel eens:

"Klavòt sî de krèèj èn ze skeet in de appelemoes"

- (5) Ze weten er nog niet veel van, hebben er geen verstand van:

"Ge kaant sien dè ze gîn verstaant hèbbe van gekòkt aete"

- (6) Wat nu volgt is strikt genomen geen uitdrukking, maar een gebruik. Aardappelschillen werden gebruikt om het roet uit de schoorsteen te houden (men gooide ze op het vuur).

"Mî èrpelskélle d'n haort òf de skôrstaen vaege um 't rowt aojt de skôrstaen te kriejge"

- (7) Ook vroeger had men blijkbaar niet altijd het volste vertrouwen in sommige raadsleden, getuige de volgende uitdrukking:

"'t sit in de raot èn 't is de stront fan de straot"

- (8)"Veul pleziejr èn vrûch wîr hiejr", zei men als iemand uitging, met de "vastelaevent" bijvoorbeeld, en men voorzag (of had graag!) dat hij zou terugkeren in de kleine uurtjes.

- (9) De pastoor had geen hoed op, maar "'ne steek."

- (10) Ook het Gemerts is niet vrij gebleven van Engelse leenwoorden.

"poetjes" waren twee lange banden van stof die om de benen gewikkeld konden worden van de enkel tot de knie als bescherming en steun. De term komt natuurlijk uit de vooroorlogse soldatentaal omdat deze beenbekleding toen tot de uitrusting van de nederlandse militair behoorde.

Het Engelse woord, dat overigens afkomstig is uit het Hindoestaans, is "puttee" (uitgesproken 'pʌtɪ'). De Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, London, O.U.P., 1974, p.695, geeft als definitie: "long band of cloth wound round the leg from ankle to knee, for protection and support."

In Gemert gebruikte men ook het woord "bînslètte" voor windsels van jute die een boer gebruikte wanneer hij in het veld werkte. (Gemertse woordenlijst, G.H.61, 1975/6)

- (11) Die zal ook niet rijk worden; die besteedt zijn tijd verkeerd:

"Wie in de zômmer gî visse èn in de winter gî vingke, dûr zal 't fèt in de pòt nie stingke."

- (12) Daar werd een buitenechtelijk kind geboren:

"Dûr waor d'r înnè-n-aojt de maant chekòmme."

- (13) Gemertenaren zijn niet afkerig van een borreltje:
 "Ze spawe d'r nie in."
- (14) Van iemand die het werken niet bepaald had uitgevonden zei men:
 "D'n dieje, die lûpt ôk nie veul kepòt."
- (15) Zelfde betekenis:
 "D'n dieje, die zét ôk nie veul aojt."
- (16) De z.g. "levensboom" in het bovenlicht van oude boerderijen heette: "'n mirrelmènneke."
- (17) "Pégge" waren een soort houten pennen om leer vast te zetten op een kapotte klomp.
- (18) "Zwaevels" waren houtjes voor het aansteken van de pijp of de kachel, gemaakt van wilgenhout of "bèènt".
 "Bèèndehawt" stond om de wei, vandaar dat het ook wel "wèèjhawt" genoemd werd.
 Om takkenbossen ("mutserde") deed men "'ne wis" of "'n bèèntje".

En zo gaan we in het volgende nummer van Gemerts Heem weer verder. (noot: ook uw aanvullingen en opmerkingen zijn van harte welkom!)

W.J.Vos

